

Eötvösök és Bolyaiak

OPKM

Budapest, 2018. okt. 1.

Elhangzott A család- és iskolatörténet összefonódása,
avagy mire használhatók a közgyűjteményi források? c. konferencián

Előadó:

Dr. Gazda István

igazgató, kandidátus

**Magyar Tudománytörténeti és
Egészségtudományi Intézet**

Baán – Kóczy - Gazda

Kiadás: I-VII. 1980-1992

Furioso

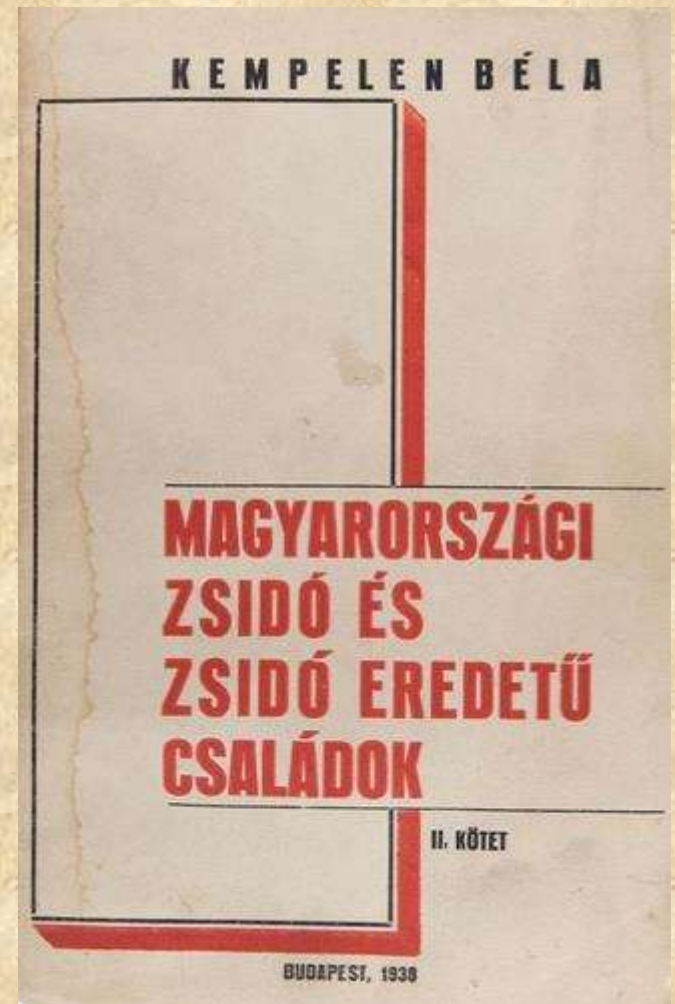
A történelem segédtudományai

1986

**Nagy Iván:
10-12 ezer család**

**Kempelen Béla:
40 ezer család**

 Tudományvilág

BODOR-GAZDA
MAGYARORSZÁG
HONISMERETI
IRODALMA
1527—1944

Könyvtárunkból Viskolai 2004

Márkus - Mészáros - Gazda

gróf ZRÍNYI MIKLÓS

*1508 †1566

FRANGEPÁN KATALIN grófnő

*1527 †1561

ZRÍNYI KATALIN grófnő

*1548 †1585

bethlenfalvi THURZÓ FERENC

*1512 körül †1574

bethlenfalvi THURZÓ GYÖRGY

*1567 †1616

ghimesi FORGÁCH ZSÓFIA bárónő

*1568 †1590

bethlenfalvi THURZÓ JUDIT

*1585 után †1637

orbovai báró JAKUSITH ANDRÁS

*1584 †1623

orbovai JAKUSITH ERZSÉBET bárónő

*1620 †1648 előtt

szalai báró BARKÓCZY LÁSZLÓ

*1601 †1691

szalai gróf BARKÓCZY GYÖRGY

*1640 †1691

KOHÁRY JUDIT grófnő

*1650 †1718

szalai BARKÓCZY KRISZTINA grófnő

*1670 körül †1724

gróf KÁROLYI SÁNDOR

*1669 †1743

|
KÁROLYI KLÁRA grófnő

*1697 †1750

gróf HALLER GÁBOR

*1685 †1723

|
HALLER JÚLIA grófnő

*1719 †1759

gróf SZAPÁRY PÉTER IGNÁC

*1720 †1758

|
SZAPÁRY JULIANNA grófnő

*1759 †1828

lilienfeldi báró LILIEN JÓZSEF

*1753 †1828

lilienfeldi LILIEN ANNA bárónő

*1786 †1858

ifj. vásárosnaményi báró

EÖTVÖS IGNÁC

*1786 †1851

vásárosnaményi báró EÖTVÖS JÓZSEF

*1813 †1871

barkóczy ROSTY ÁGNES

*1825 †1913

vásárosnaményi báró EÖTVÖS LORÁND

*1848 †1919

HORVÁTH GIZELLA

*1853 †1919

Magyar Állami Eötvös Loránd Geofizikai Intézet
Magyar Tudománytörténeti Intézet

Báró
Eötvös Loránd
a tudós fotográfus

Bolyai Farkas

1775-1856

Egy halhatatlan erdélyi tudós,

Bolyai Farkas

Összeállította: Gazda István

AKADÉMIAI KIADÓ, BUDAPEST

Bolyai János
1802-1860

**1860. januárus 29-én temettetett
Bolyai János nyug. ingénieur
kapitány. Meghalt agy- és
tüdőgyulladásban.**

**Híres nagy elméjű matematikus
volt, az elsők között is első, kár,
hogy nagy talentuma
használatlanul ásatott el.**

***Dénes* fia 1837. október 8-án született,
Marosvásárhelyen keresztelték.**

***Amália* lánya 1840-ben született Domáldon,
Erzsébetvároson anyakönyvezték 1840. augusztus 2-
án.**

***Klára-Eliza*. Orbán Rozáliának 1844-ben Domáldon
született egy Klára-Eliza nevű lánya.**

***Gyula* fia 1855-ben született Marosvásárhelyen. Az
anyakönyvi bejegyzés Bolyai Gyuláról, a református
egyház anyakönyvében, 1855-ben:**

**13. Jun- Bolyai Kapitánné Orbán Rozáliának házasság
életén kívül szül törvénytelen fia Gyula**

1867-ben megjelenik az Appendix francia fordításban Schmidt Ferenc építész kísérőtanulmányával.

A tanulmány németül is megjelenik.

1868: Forti dolgozata a Bolyaiakról

1868: megjelenik olasz fordításban az Appendix *Boncampagni* saját, római folyóiratában.

Az Akadémia matematikus tagjai közül Hunyady Jenő jelentette az 1868. jún. 15-i akadémiai kisgyűlésben, hogy a bordeauxi akadémia kiadványában értekezés jelent meg Bolyai János Appendixéről. Ennek nyomán hívja fel az Akadémia figyelmét, hogy a két tudós kézirati hagyatékát a marosvásárhelyi kollégiumtól kérje kölcsön az Akadémia átvizsgálás végett.

**1868 nyara: Arany János kölcsönkéri
Marosvásárhelyről a Bolyai-hagyatékot.**

**1869 nyara: Rómából levél érkezik Eötvös
Józsefhez.**

Eötvös József az MTA elnöke (1866-1871)

**A napokban levelet kaptam a római
akadémia matematikus osztálya
elnökétől, melynek örültem és
elszomorodtam egyszerre, s
melynek tartalmáról most sem
tudom, büszkék legyünk-e reá,
vagy piruljunk.**

**Az elnök tudósít, hogy ugyanezen
postával Bolyai Jánosnak és
Farkasnak Rómában kijött olasz
biográfiáját [küldi], hozzá egy
Párisban s egy Bordeaux-ban
kijött biográfikus ismertetést,
melyhez Bolyai Jánosnak a
paralellák teóriájáról írt kisebb
munkája szinte fordításba
csatoltatott. (...)**

**És ezen ember soha nem volt
akadémikus, Erdélyben
félbolondnak tartatott, s míg Gauss
vele éveken át levelezett,
Ausztriában mint genie-hadnagy
penzionáltatott; s ha örülünk, hogy
nagy matematikust adtunk a
világnak: lehet-e rosszabb
bizonysága barbarizmusunknak?
De elfogyott papirosom. (1869)**

**1869 végén 19 iratcsomó érkezik
Pestre.**

**1871 nyara: *Boncampagni* újabb
levele (Paulerhez): „Magyarország
nem hagyhatja a leghíresebbek közül
való két gyermekét a feledés
homályába merülni.”**

[illegible]

AZ APOLLO TEREMEBEN

Mn Vasárnap Junius 29-én 1851.

HOZA JÁRÁLY igazgatója aljosi Színház Társaság által.

DATUM

SOBRI JOZSI HALALA,

JÓSLAT

VAGY

3 VEGNAP ÉGY ELTÉVEDT ÉLETÉBOL

Ekkortól nép raja, vígsággal vegyes, és énekekkel, 3 szakaszban. Irta Somolli

1-ső Szakasz: „a” megtáviratit násznap” Személyzett.

Csahántas-földes úr.	-	Gyöngyösi	Sóhri, karamia kapitány	<i>Handl</i>
Neje	-	Bogdán	„milit” gavalier	Páza
Leenci, leányuk	-	Lázár	Milfai) karamiak	Barua
Andra jegyese	-	Jakab	Fekete	Csah
Lopkondi drata	-	Doboz	Andra, szolga	Déczai
			Jutka, szakácsnő	Po'sonyind

Történik Csahántas Jostógnán.

2-ik Szakasz: „a” Bakonyi tolvajok, és a” jóslat” Személyzet.

Sóhri, karamia kapitány	Páza	Habakuk Géldő, vándorló	1824
Milfai	Barua	szabó legény	Gyöngyösi
Wapp	Jakab	Malackiás, organista	Doboz
Fekete	Csah	Zafira) jósló exigény leányok	Pózánd
Tisz	x x x	Tlars	Dobozind
		Abrahám, veszprémi zsidó	Déczai

Történik a” Bakonyban.

3-ik Szakasz: „Sóhri halála” Személyzet:

Sóhri, karamia főnök	Páza	Habakuk, szobalegény	Gyöngyösi
Fekete	Csah	Malackiás organista	Doboz
Papp	Jakab	Abrahám, zsidó	Déczai
Rezik	x x x	Utaz	Barua
1-ső) Parasztleány	Sz. Lórá	Tisz	x x x
2-ik)	Lázár		

Bémenit díji: Számmaljegyethely 1 rf. Elsőhely 40 xr. Kétsz 25 xr. v.

Jegyek imut rendelkezhetni reggeli 9 óráig a” színházban.

Első nagy közlés: 2003

A teljes anyag 12683 oldal

Tökélyes közállomány (constitutio) fogalma vagy Tökélyes status-tan (statistica), politica.....	17
A közjó elérésének igaz útjáról; rendszabályok önéletírással.....	57
Címlapterv és előszó a Mel-tan első kötetéhez.....	114
Köszönöm, hogy az lettem, mi vagyok; szerencsére ment vagyok a költői láztól	135
A történet-tan szelleme és becse	147
Vallomás 1848 nyarán: „mindenemet adnám az emberiség közüdvéért” ...	217

1896:
az Appendix megjelenik
magyarul

545.091

354 Bolyai János: Appendix. (A nyomtatott munka B. J. sajátkezű bejegyzéseivel.) 27 levél. Bolyai A. 3. Tud. Akadémia.

Appendix Prima

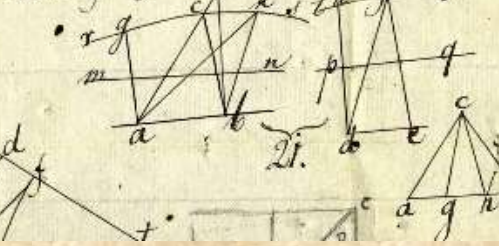
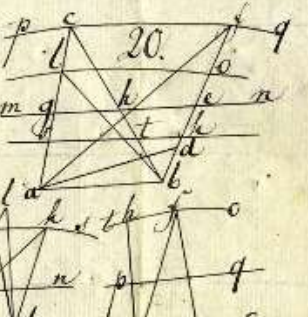
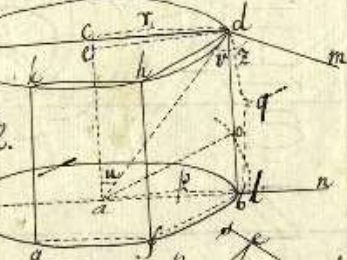
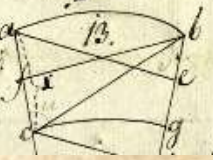
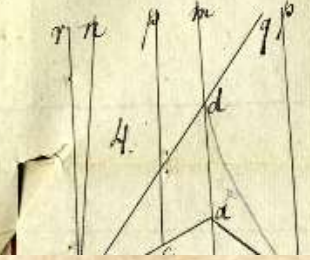
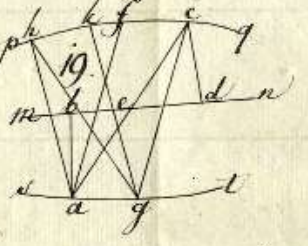
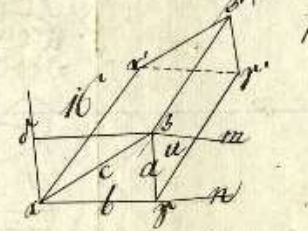
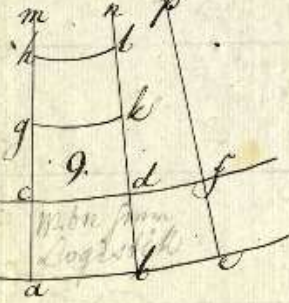
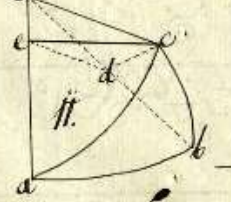
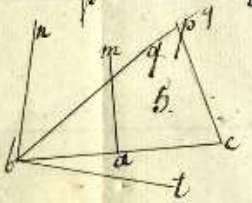
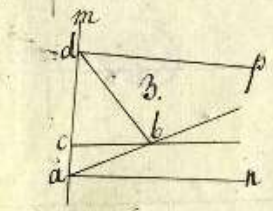
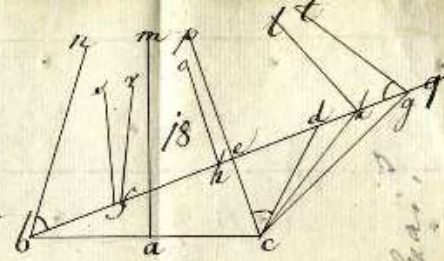
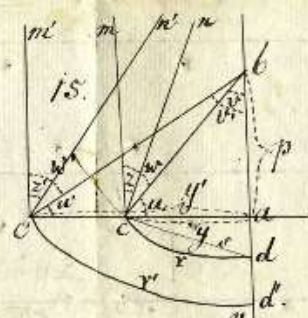
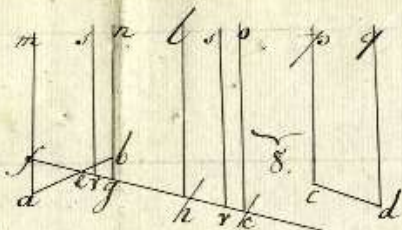
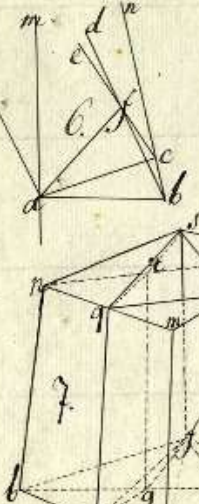
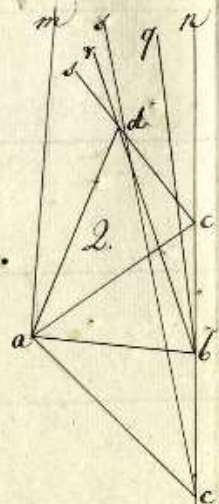
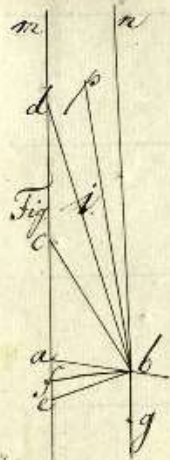
Scientia Spatii absolute vera;
nulli quoad parallelas
supposito Axiomati (Euclideo
vel alii simili) innixa.

Auctore Johanne Bolyai
de eadem, Geometrarum
in Exercitu Caesareo Regio
Austriaco Castrorum Lo.
Comitante Primario
Auctoris Filio.

Handschrift Wolfgang Bolyai

J. Schmidt

M. D'Arcy fig. 5. (Pointing out)

Original of London
Jan. 1844

T E N T A M E N

JUVENTUTEM STUDIOSAM

IN ELEMENTA MATHESIOS PURAE, ELEMENTARIS AC
SUBLIMIORIS, METHODO INTUITIVA, EVIDENTIA-
QUE HUIC PROPRIA, INTRODUCENDI.

CUM APPENDICE TRIPLICI.

Auctore Professore Matheseos et Physices Chemiaeque
Pabl. Ordinario.

T o m u s P r i m u s.

A P P E N D I X.

SCIENTIAM SPATHI *absolute veram* exhibens:
a veritate aut falsitate Axiomatis XI Euclidei
(a priori haud unquam decidenda) in-
dependentem; adjecta ad casum fal-
sitatis, quadratura circuli
geometrica.

Auctore JOHANNÉ BOLYAI de eadem, Geometrarum
in Exercitu Caesareo Regio Austriaco Ca-
strensium Capitaneo.

Eötvös Loránd beszéde Kolozsvárott a Bolyai-emlékünnepen (1903. jan. 15.)

**„ha igazi tudósok és - amint kell - jó
magyarok akarunk lenni, úgy a
tudomány zászlóját olyan magasra
kell emelnünk, hogy azt hazánk
határain túl is meglássák, és
megadhassák neki az illő tiszteletet”**

BABITS MIHÁLY

*Új törvényekkel, túl a szűk egen,
új végtelent nyitottam én
eszemnek;
király gyanánt, túl minden
képzetén*

*kirabolván kincsét a képtelennek
nevetlek, mint istennel osztozó,
vén Euklides, rab törvényhozó.*

[www. mati.tudomanytortenet.hu](http://www.mati.tudomanytortenet.hu)